

Wariant międzypokoleniowy

Powrót do źródeł: weryfikowanie informacji o klimacie i jego zmianach

autor: Patryk Zakrzewski (Stowarzyszenie Demagog)

Dzięki udziałowi w warsztatach uczestnicy potrafią:

- rozpoznać wiarygodne źródło informacji o klimacie i jego zmianach dzięki zastosowaniu metody sprawdzania w poziomie (ang. lateral reading)
- stworzyć listę wiarygodnych źródeł informacji o klimacie i jego zmianach do wykorzystania w przyszłości
- zgromadzić podstawową wiedzę na temat klimatu i jego zmian

Wprowadzenie

Zgodnie z ustaleniami Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu, działającego przy Organizacji Narodów Zjednoczonych, nie ma wątpliwości, że ocieplenie klimatu jest efektem ludzkiej działalności a wzrost globalnej temperatury osiągnął wartość najwyższą od 2 tys. lat.¹ Według badań przywoływanych przez Marcina Popkiewicza, fizyka jądrowego i współtwórcę portalu Naukaoklimacie.pl, już 99 proc. naukowców aktywnie publikujących w zakresie nauki o klimacie jest zgodnych, że to człowiek odpowiada za globalne ocieplenie.² Tym samym mamy do czynienia z **konsensusem naukowym**, czyli wspólnie wypracowanym stanowiskiem środowiska naukowego, którego podstawowym elementem są dowody.³ Nie powinniśmy go zatem utożsamiać z konsensusem rozumianym potocznie jako efekt dyskusji, negocjacji i kompromisu.

Pomimo jednoznacznego stanowiska ekspertów wobec zmian klimatu, w powszechnej świadomości wciąż funkcjonuje wiele mitów, które stoją w opozycji do aktualnej wiedzy naukowej. Część z tych mitów jest celowo podtrzymywana i popularyzowana przez podmioty, w których interesie leży utrzymanie *status quo*, np. przedstawiciele przemysłu węglowego i naftowego (to właśnie spalanie paliw kopalnych jest głównym źródłem produkcji gazów cieplarnianych). Zjawisko zaprzeczania konsensusowi naukowemu w sprawie zmiany klimatu określa się mianem **negacjonizmu klimatycznego**, a zwolenników tego stanowiska nazywamy **klimatycznymi negacjonistami** lub denialistami.⁴

Negacjoniści stosują przemyślane strategie, aby osiągnąć swoje cele. Jedną z nich jest stwarzanie i rozpowszechnianie niepewności, polegające na podważaniu konsensusu naukowego za pośrednictwem m.in. opozycyjnych naukowców”, czyli badaczy, którzy nie tylko są powiązani z przemysłem, przychylnymi im politykami i konserwatywnymi think-tankami, ale często nie posiadają także wystarczających kompetencji, by wypowiadać się w sprawach klimatu. Ich głosy są wzmacniane przez platformy społecznościowe, promujące treści sensacyjne i bazujące na emocjach, a także przez tradycyjne media w niewłaściwy sposób realizujące zasadę bezstronności.

Ponieważ skutki zmian klimatu są odczuwalne w Polsce już teraz i będą jeszcze bardziej widoczne w przyszłości, na co zwraca uwagę Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy w raporcie zatytułowanym „**Klimat Polski 2020**”, warto stale poszerzać wiedzę na ten temat i rozwijać umiejętność oceny wiarygodności źródeł informacji o klimacie

---

1 – <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/#SPM>, https://demagog.org.pl/analizy_i_raporty/czy-mozna-jeszcze-zapobiec-katastrofie-klimatycznej-analizujemy-raport-ipcc/

2 – <https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/97-naukowcow-uwaza-ze-za-globalne-ocieplenie-odpowiada-czlowiek-juz-nie/>

3 – <https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/zrozumiec-kontrowersje-wokol-zmiany-klimatu-czesc-1-konsensus-naukowy-148/>

4 – https://wuw.pl/data/include/cms//Klimatyczne_ABC_Budziszewska_M_Kardas_A_Bohdanowicz_Z_red_2021.pdf

Przebieg spotkania

W trakcie zajęć uczestnicy korzystają z Quizu dla klimatu – aplikacji edukacyjnej opracowanej w ramach projektu Seniorzy w sieci. Aplikacja nie wymaga instalacji. Jest dostępna pod adresem: <https://e.org.pl/quiz-klimatyczny/>.

- 1** Zapisz pośrodku tablicy hasło „Zmiana klimatu”. Poproś uczestników i uczestniczki zajęć o przywołanie i zapisanie faktów, które dotyczą tego zjawiska. Przywoływane informacje powinny być możliwie precyzyjne. Nie komentuj i nie oceniaj pomysłów zapisywanych przez uczestników. Kiedy wszyscy chętni zanotują na tablicy swoje pomysły, zapytaj uczestników, czy wśród informacji o faktach nie znalazły się również opinie. Następnie zwróć uwagę na zdania, które mają charakter opinii, ale nie zostały wskazane przez uczestników, i podkreśl elementy pozwalające na rozpoznanie takich subiektywnych wypowiedzi (np. „Aktywiści klimatyczni są **zbyt emocjonalni**”, „Bezczynność rządów **jest zatrważająca**”). Opinie mogą dostarczać nam wartościowych informacji o stosunku danej osoby do problemu, ale nie informują o samej rzeczywistości. Nie podlegają tym samym weryfikacji.

Więcej różnic między faktami i opiniami poznasz dzięki infografikom Akademii Fact-Checkingu:

<https://platforma.demagog.org.pl/komiksy-wyjasniaja-czym-sa-fake-newsy/>.

- 2** Przyjrzyjcie się raz jeszcze zapisanym na tablicy informacjom o faktach. Zwróć uwagę uczestników na to, że w podobny sposób docierają do nas przekazy medialne oraz treści w mediach społecznościowych: są fragmentaryczne (mają zwykle charakter newsowy i nie pozwalają przyjrzeć się problemowi z szerszej perspektywy) i bardzo często pozbawione informacji o źródle. Trudno je zatem osadzić we właściwym kontekście i ustalić ich wiarygodność. Podobnie wypowiedzi zanotowane na tablicy zawierają informacje o faktach (odwołują się do liczb, udokumentowanych wydarzeń z przyszłości, statystyk i badań), ale nie oznacza to jeszcze, że są prawdziwe, czyli zgodne z rzeczywistością.
- 3** Aby ustalić, czy analizowana treść jest prawdziwa, należy odwołać się do wiarygodnych źródeł informacji i sprawdzić, czy figurują w nich te same dane. W jaki sposób ustalić, czy źródło jest godne zaufania? W sukurs przychodzą organizacje fact-checkingowe, takie jak Stowarzyszenie Demagog, które w swoich metodologiach precyzyjnie wskazują na cechy wiarygodnego źródła.

„Korzystamy ze źródeł publicznie dostępnych, także z wykorzystaniem oficjalnego trybu dostępu do informacji publicznej. W miarę możliwości wykorzystujemy źródła maksymalnie pierwotne, nieprzetworzone, gdzie dane występują w ich oryginalnym kontekście. Wykorzystujemy źródła najbardziej aktualne” – Stowarzyszenie Demagog ([link](#))

- 4 Poproś uczestników i uczestniczki, aby dobrali się w międzypokoleniowe pary i spróbowali wyszukać wiarygodne źródło informacji potwierdzające wybraną tezę spośród tych zapisanych na tablicy. Skorzystajcie w tym celu ze smartfonów lub komputerów z dostępem do Internetu. Jedna osoba z pary wyszukuje w sieci informacje potwierdzające tezę, druga natomiast wynotowuje kolejne czynności podejmowane przez pierwszą osobę. Jeśli istnieje reprezentatywne i wiarygodne źródło, które potwierdza informację zawartą w tezie, a dane użyte są zgodne z ich pierwotnym kontekstem, to informację możemy uznać za prawdziwą.

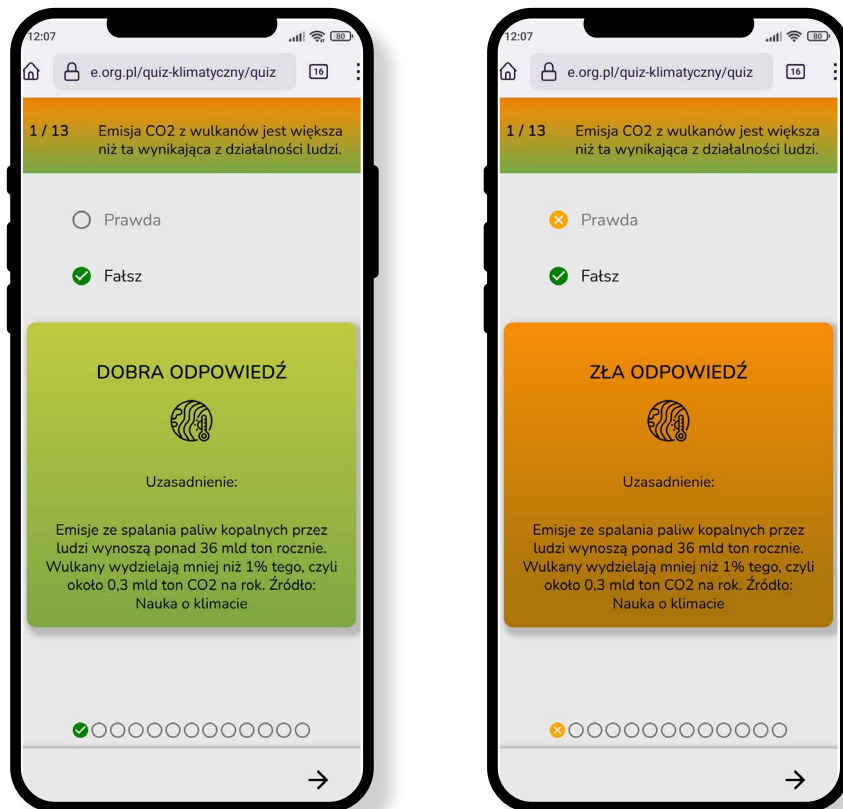
Podpowiedz uczestnikom, że swoje poszukiwania mogą przyspieszyć, korzystając z [operatorów wyszukiwania](#). Przykładowo, jeśli znacie już rzetelne źródła informacji o klimacie i jego zmianach, użyjcie operatora site: i dodajcie po dwukropku adres strony, np. site:naukaoklimacie.pl. Możecie też skorzystać z wyszukiwarki Google Scholar; w ten sposób w otrzymanych wynikach wyszukiwania znajdą się wyłącznie prace naukowe.

- 5 Następnie zaproś uczestników do dyskusji. Jakie strategie wyszukiwania były najpopularniejsze? Czy uczestnicy korzystali z wyszukiwarek internetowych, czy sięgali bezpośrednio do znanych sobie źródeł? Jaka była jakość źródeł podpowiadanych przez wyszukiwarkę? Czy udało się zweryfikować wybrane tezy? Zapisuj na tablicy strategie wyszukiwania wymieniane przez uczestników. Po zakończonej dyskusji przywołaj [historię eksperymentu](#) z udziałem studentów, profesorów historii i profesjonalnych fact-checkerów (krótkie streszczenie w języku polskim znajdziesz [tutaj](#)). Opisz, na czym polega strategia „sprawdzania w poziomie”, z której na co dzień korzystają fact-checkerzy, i sprawdź, czy znalazła się wśród strategii wyszukiwania wykorzystywanych przez uczestników w poprzednim zadaniu. Jeśli nie, dopisz ją na górze listy.

- 6 Poproś uczestników, aby na samoprzylepnych karteczkach zapisali wiarygodne źródła informacji na temat klimatu i jego zmiany, na które trafili podczas wykonywania poprzedniego zadania. Przyklejcie karteczki na tablicy – w ten sposób rozpoczniecie tworzenie listy rzetelnych źródeł, do których uczestnicy będą mogli wracać po zakończeniu warsztatów. Jeśli na tym etapie masz wątpliwości dotyczące wiarygodności któregoś ze wskazywanych źródeł, podziel się nimi z uczestnikami i poświęć chwilę na rozmowę, aby dojść do konsensusu.

7

Podzielcie się teraz w kilkusobowe zespoły międzypokoleniowe. Możecie nazwać swoje drużyny! Każda grupa powinna dysponować jednym smartfonem lub komputerem z dostępem do Internetu, pozwalającym rozwiązać *Quiz dla klimatu* stworzony przez uczestników i uczestniczki projektu *Seniorzy w Sieci*. Część pytań to zadania typu „prawda czy fałsz”, a pozostałe to pytania jednokrotnego wyboru. Poproś uczestników, aby zapoznali się uważnie z kolejnymi pytaniami, przedyskutowali je w grupach i udzielili na nie odpowiedzi. Przycisk „sprawdzam” pozwoli uczestnikom na bieżąco weryfikować poprawność swoich odpowiedzi. Zachęcaj drużyny, aby jednocześnie wynotowywały na samoprzylepnych karteczkach źródła informacji o klimacie pojawiające się w quizie.

Rys. Dzięki przyciskowi „sprawdzam” dowiesz się, czy wskazana odpowiedź jest poprawna. W uzasadnieniu znajdziesz odniesienie do źródła informacji.

8

Która z drużyn odpowiedziała poprawnie na najwięcej pytań? Podkreśl, że umiejętność ustalania wiarygodności źródeł informacji jest równie istotna w przypadku osób, które posiadają dużą wiedzę na temat klimatu i jego zmian, jak i osób, które dopiero zaczynają zgłębiać ten temat. Przyklejcie na tablicy karteczki z adresami źródeł informacji z ostatniego zadania i spójrzcie na całą listę. Na koniec zaproś uczestników do zagłosowania na źródło, po które najchętniej będą sięgali w przyszłości.

Chcesz wiedzieć więcej?

Zapoznaj się z artykułem o samodzielnym weryfikowaniu informacji:

<https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/jak-samodzielnie-weryfikowac-informacje/>.

Jak zauważa jego autor, „nie będziesz w prowadzeniu badań skuteczniejszy od ekspertów. Aby to zrobić, musisz być ekspertem. Jeśli twoje <<badania>> prowadzą cię do źródeł, które mówią ci, że wszyscy eksperci się mylą lub kłamią, to źle je przeprowadzasz. Nie znalazłeś wiarygodnego źródła, które wszyscy eksperci jakoś przeczyli. Zostałeś zmylony przez propagandę, która odwoływała się do twoich emocji lub uprzedzeń”.

Organizator:

Partnerzy:

))) DEMAGOG

Współfinansownie:

Scenariusz powstał w ramach projektu „Seniorzy w sieci” jako część programu “Countering Disinformation among Vulnerable Populations in Central Europe” realizowanego w 4 krajach: Polska (Towarzystwo Inicjatyw Twórczych “e”), Czechy (Transitions), Słowacja (Memo98), Węgry (Center of Independent Journalism).

Projekt jest współfinansowany ze środków otrzymanych od Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w ramach programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025 Edycja 2021.